

می‌تواند، انگیزه فراگیران را تقویت کند، ذهن و حواس آنان را در امر یادگیری به طور واقعی تر فعال سازد و حتی با تسهیل و غنی کردن فرایند یادگیری، کارایی تعلیم و تربیت را ارتقا دهد.

به طور کلی، فرایند یاددهی و یادگیری در یک ارتباط آموزشی^۱ پویا، از تعامل پنج عنصر فرستنده، پیام، گیرنده، محیط و بازخورد شکل می‌گیرد و به یک وسیله ارتباطی یا کانال نیز برای انتقال پیام نیاز دارد. در یک ارتباط آموزشی، علاوه بر پیام، محملی نیاز است تا

از مهم‌ترین شاخص‌های تولید در یک کشور، کمیت و کیفیت «برون‌داد» نظام آموزشی است که آن نیز با چگونگی سیستم انتقال اطلاعات برنامه‌ریزی شده به یادگیرندگان و نیز بهبود فرایند یاددهی و یادگیری، ارتباط تنگاتنگ دارد. امروزه این امر مهم را رسانه‌های آموزشی مکتوب به عنوان قابل دسترس‌ترین و مؤثرترین سیستم انتقال اطلاعات آموزشی به یادگیرندگان نظام‌های آموزشی برعهده دارند. استفاده بهینه از رسانه‌های آموزشی در جریان یاددهی

رسانه‌های آموزشی مکتوب

فاطمه حدادی

آن پیام رمزگردانی شود و از طریق آن، پیام به گیرنده ارسال و بازخورد آن دریافت شود. بنابراین، هیچ یادگیری نمی‌تواند بی‌نیاز از وسیله و کانال باشد. البته این وسیله یا کانال براساس سطح یادگیری، می‌تواند متفاوت باشد. پیشرفت‌های فناورانه بر قابلیت تطابق با موقعیت‌های مختلف یادگیری افزوده است. نکته مهم این است که مجرا یا کانال نقش مهمی در انتخاب روش آموزش، یعنی روش ارائه «رویدادهای آموزشی»^۲ و تعیین راهبردهای یادگیری دارد.

در تعریف نظام‌های آموزشی گفته شده است که نظام‌های آموزشی عبارتند از: «مجموعه برنامه‌ها، روش‌ها و مواد فراهم آورده شده برای دستیابی به هدف‌های مشخص آموزشی» (ریگلوت، ترجمه فرد دانش، ۱۳۷۴، ص ۳).

و به قول فرد دانش (۱۳۷۲)، آموزش «مجموعه تصمیمات و اقداماتی است که یکی پس از دیگری اتخاذ می‌شوند یا انجام می‌گیرند و هدف آن‌ها دستیابی هرچه بیش‌تر فراگیران به اهداف مشخص آموزشی می‌باشد.»

گانیه (۱۹۷۷) نیز در تعریف آموزشی می‌نویسد: «آموزش مجموعه‌ای از رویدادهاست که بر یادگیرندگان به طریقی اثر می‌کنند تا یادگیری آسان شود.»

بنابراین برای رسیدن به هدف‌های آموزشی و تسهیل و تسریع ارتباط آموزشی، باید اولاً تمام عناصر ارتباط، دارای روابط متقابل با یکدیگر باشند و به صورت منظم

فعالیت داشته باشند. دوم این‌که مواد، روش‌ها و رویدادهایی که شرایط یادگیری را ایجاد می‌کنند، باید با همدیگر و با هدف‌های آموزشی هماهنگی داشته باشند.

بدین ترتیب، رویدادهای آموزشی گام‌های پشت سرهم و متوالی برای تحریک بیرونی فراگیر به حمایت از فرایندهای درونی یادگیری است که براساس نظریه گانیه و بریگز (۱۹۷۹) عبارتند از:

۱. جلب توجه^۳
 ۲. آگاه کردن فراگیر از هدف یادگیری^۴
 ۳. تحریک به یادآوری پیش شرط‌های یادگیری^۵
 ۴. ارائه مواد محرک و تسهیل کننده^۶
 ۵. فراهم آوردن راهنمای یادگیری^۷
 ۶. استخراج عملکرد^۸
 ۷. فراهم سازی بازخورد اصلاحی^۹
 ۸. بررسی عملکرد^{۱۰}
 ۹. افزایش حفظ و انتقال^{۱۱}
- با توجه به موارد یاد شده، رویدادها در اصل مجموعه‌ای از انواع برقراری ارتباط با فراگیر است. معمولی‌ترین نوع آن‌ها ارتباط با عبارت‌های لغتی است که به صورت شفاهی و کتبی انجام می‌گیرد. البته ارتباط با کودکان خردسال ممکن است به صورت لغتی نباشد، بلکه سایر رسانه‌های ارتباطی مثل حالات چهره یا تصویر به کار برده شود. اما رسانه هرچه باشد، واضح‌ترین ماهیت اساسی یادگیری به صورت مجموعه‌ای از ارتباط‌ها وصف می‌شود.
- در ادبیات مربوط به «تکنولوژی

آموزشی»، اصطلاحاتی چون: مواد آموزشی^{۱۲}، وسایل دیداری- شنیداری^{۱۳}، رسانه‌های دیداری^{۱۴}، منابع آموزشی^{۱۵}، مواد کمک آموزشی^{۱۶}، نرم افزار آموزشی^{۱۷}، چندرسانه‌ای‌ها^{۱۸} و رسانه‌های آموزشی^{۱۹}، اغلب مشابه با هم به کار می‌روند. همچنین دیده می‌شود که هرکس بنا به هدف‌ها و توقع کارکردی که از این موارد داشته است، یک اصطلاح را گرفته و به طور دلخواه آن را تعریف کرده است. به طور کلی می‌توان گفت که اصطلاح «رسانه‌های آموزشی»، بعد از اصطلاحات مواد دیداری، مواد شنیداری و رسانه‌های دیداری- شنیداری به وجود آمد و در حقیقت، تکمیل‌کننده آن‌ها شد. این اصطلاح با ورود وسایل و ابزارهای پیشرفته‌تر، به مرور کامل‌تر شد و به دلیل این که در حوزه یادگیری رایج‌تر است، در این مبحث به تشریح آن می‌پردازیم.

پروفسور **سوپارو** از هندوستان و پروفسور **نسترماین** از سوئد، در دوره بازآموزی استادان تکنولوژی آموزشی سراسر کشور که به همت «شعبه آسیایی برنامه عمران سازمان ملل» وابسته به یونسکو در مهرماه ۱۳۷۱ در ایران برگزار شده بود، تمرینی از رسانه آموزشی ارائه دادند که مورد تأیید شرکت کنندگان قرار گرفت. در سال ۱۳۷۳ نیز، استادان علوم تربیتی مراکز آموزش عالی فنی و حرفه‌ای ایران که در همایش اصفهان شرکت کرده بودند، بر آن صحه گذاشتند. این تعریف چنین است:

رسانه آموزشی به کلیه امکانات و

روش‌هایی گفته می‌شود که شرایطی را در کلاس درس فراهم می‌آورند تا یادگیری یادگیرندگان بهتر، بیش‌تر، زودتر و کامل‌تر انجام گیرد و به کسب اطلاعات، رفتارها و مهارت‌های تازه با درکی عمیق بینجامد (رؤوف، علی. ۱۳۷۸. رشد تکنولوژی آموزشی).

فرد دانش (۱۳۷۲) می‌گوید: «اگر موضوع یادگیری را کالایی بدانیم، یادگیرندگان همانند مصرف‌کنندگان آن کالا به شمار می‌آیند و رسانه‌ها همان عواملی هستند که کالا را برای مصرف‌کنندگان ارسال می‌کنند (مانند کتاب، تلویزیون و...) و یا کالا را بین مصرف‌کنندگان توزیع می‌کنند (مثل معلم، پدر، همسالان و...) (فرد دانش، هاشم. مبانی نظری تکنولوژی آموزشی. ۱۳۷۲).

در دائرةالمعارف بین‌المللی تعلیم و تربیت (۱۹۹۰) رسانه آموزشی چنین تعریف شده است: «نرم افزار یا سخت افزار مورد نیاز در زمینه ارتباطات آموزشی که تحت آن می‌توانند، یادگیری را به طور موثری تحت تأثیر قرار دهند.»

بدین ترتیب، رسانه آموزشی بخشی از فناوری آموزشی است که بین موضوع یادگیری و یادگیرنده نقش میاندار، رابط، وسیله، میانجی و کانال انتقال را به عهده دارد. بهترین رسانه آن است که بتواند پیام را با بالاترین درجه اطمینان، پایبندی و وفاداری و با کم‌ترین عوامل مخل شرایط یادگیری که ممکن است با پیام تداخل پیدا کند، انتقال دهد. این ارتباط برقرار کردن به معنی اطلاع دادن

**بهترین رسانه آن
است که بتواند پیام را
با بالاترین درجه
اطمینان، پایبندی و
وفاداری و با کم‌ترین
عوامل مخل شرایط
یادگیری که ممکن
است با پیام تداخل
پیدا کند، انتقال دهد**

نیست، بلکه عمده‌ترین هدف این ارتباط کمک به فرایند یادگیری و به عبارت دیگر به پرورش و پردازش اطلاعات در ذهن مخاطب است.

بنابراین کتاب‌های آموزشی مناسب، به عنوان یکی از سودمندترین و اثربخش‌ترین رسانه‌های آموزشی مکتوب، علاوه بر ایجاد یک زمینه، طرح اولیه و نقشه کلی برای طراحی دیگر رسانه‌های آموزشی، می‌تواند از طریق کمک به انتقال سریع و مطمئن اطلاعات و بهبود فرایند یاددهی-یادگیری، نقش مهمی در این زمینه ایفا کند. پس می‌توانیم از طریق بهره‌گیری از یافته‌های پژوهشی معتبر در حوزه انتشار منابع یادگیری و برنامه‌ریزی صحیح آموزشی و استفاده از روش‌های مؤثر طراحی و تألیف محتوای یادگیری اثربخش، ترغیب نیروی انسانی متخصص در خلق آثار آموزشی، ایجاد و تنظیم موقعیت و شرایط یادگیری مناسب و طراحی مکانیزم ارزشیابی جامع از نحوه عملکرد و بازخورد آن، به امر انتقال

یادگیری بهتر فراگیران این مرز و بوم اسلامی کمک کنیم.

انشاءالله

زیرنویس

1. instructional
2. instructional events
3. Gaining Attention
4. Informing the Learner of the objective
5. Stimulating Recall of Prerequisite Learning
6. Presenting the Stimulus Material
7. Providing "Learning Guidance"
8. Eliciting the performance
9. Providing corrective Feed back
10. Assessing the performance
11. Enhancing Retention and transfer
12. instructional materials
13. audio-Visual devices
14. Visual Media
15. educational resourcess
16. Training support Materials
17. educational software
18. multimedia
19. instructional media